

Vodič za organizacije civilnog društva (OCD)

kao korisnika određenih finansijskih usluga i kao stranaka na koje se odnose propisi u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma kao i evidencije stvarnih vlasnika

Izdavač:

Partneri Srbija

www.partners-serbia.org

Za izdavača:

Ana Toskić Cvetinović

Autori:

Sanja Tomić

Nenad Kovačević

Aleksandar Vujičić

Dizajn i prelom:

Kliker dizajn

Beograd, decembar 2022.

Projekat **Inicijativa za sprečavanje pranja novca u Republici Srbiji** sprovodi se uz podršku Inicijative za vladavinu prava Američkog udruženja pravnika (ABA ROLI), međunarodne razvojne organizacije koja promovise pravdu, ekonomske mogućnosti i ljudsko dostojanstvo kroz vladavinu prava.

Izjave i stavovi izraženi u ovom vodiču isključivo su autorski i nisu posebno odobreni od strane Inicijative za vladavinu prava Američkog udruženja pravnika, niti predstavljaju stav ili zvaničnu politiku Američkog udruženja pravnika. Za sadržaj vodiča odgovorni su isključivo Partneri Srbija i sadržaj ne odražava nužno stavove donatora.

Sadržaj

I. Uvod – osnovni pojmovi i ciljevi vodiča.....	5
II. Značaj propisa u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma za obavljanje delatnosti OCD	8
1) Uvod	8
2) Međunarodni standardi u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma.....	9
III. OCD kao korisnici određenih finansijskih usluga	12
1) Uspostavljanje poslovnog odnosa između banke kao obveznika ZSPNFT i OCD kao stranke – otvaranje računa.....	12
2) Utvrđivanje identiteta OCD kao stranke	13
3) Utvrđivanje stvarnog vlasnika OCD kao stranke	14
4) Dokumentacija potrebna za otvaranje deviznih i dinarskih računa	16
IV. OCD kao subjekti na koje se odnose propisi u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma kao i evidencije stvarnih vlasnika	18
V. Ostvarivanje zaštite prava i interesa OCD kao korisnika finansijskih usluga ..	21
VI. Određeni bitni propisi.....	24

I. Uvod – osnovni pojmovi i ciljevi vodiča

Prema Zakonu o udruženjima, **udruženja** predstavljaju dobrovoljne i nevladine nedobitne organizacije zasnovane na slobodi udruživanja više fizičkih ili pravnih lica, a koja se osnivaju radi ostvarivanja i unapređenja određenog zajedničkog ili opšteg cilja i interesa koji nisu zabranjeni Ustavom ili zakonom u Republici Srbiji. Pravila koja su propisana za udruženja navedenim zakonom takođe se odnose i na političke stranke, sindikate, udruženja organizovana radi obavljanja određenih delatnosti u cilju sticanja dobiti, sportske organizacije i udruženja, crkve i verske zajednice, spontana privremena povezivanja više lica i druga udruženja čiji je rad uređen posebnim zakonom ukoliko nije drugačije uređeno nekim posebnim propisom, pa se i ova pravna lica mogu smatrati udruženjima.

Pored toga, propisi u Republici Srbiji poznaju između ostalog i **zadužbine** (kao pravna lica bez članova kojima je osnivač namenio određenu osnovnu imovinu radi dobročinog ostvarivanja opštekorisnog cilja ili privatnog interesa, odnosno cilja koji nije zabranjen Ustavom ili zakonom) kao i **fondacije** (kao pravna lica bez članova i osnovne imovine koja su osnovana radi dobročinog ostvarivanja opštekorisnog cilja koji nije zabranjen Ustavom ili zakonom) ali i sindikate, strukovna udruženja, verske organizacije, sportska udruženja, neformalne grupe, društvene pokrete itd.

Kao organizacije čiji je cilj zaštita interesa određene grupe građana ili društva u celini i koje nisu deo strukturne vlasti i koje praktično predstavljaju jedan od mehanizama nadzora nad radom institucija i deluju kao posrednici između javnih organa vlasti i građana, sve gorenavedene organizacije se često nazivaju jednim zajedničkim imenom – organizacije civilnog društva („**OCD**“) i prema podacima Agencije za privredne registre, u Srbiji ima oko 36.500 registrovanih udruženja, odnosno dobrovoljnih i nevladinih organizacija. Ipak, iako OCD predstavlja zajedničko ime za razne vrste tzv. nevladinih organizacija, činjenica je da najveći broj OCD predstavljaju udruženja onako kako ih uređuje Zakon o udruženjima, pa se stoga, ukoliko drugačije nije navedeno u tekstu, skraćenica OCD upravo odnosi na udruženja.

OCD mogu sticati imovinu od članarine, dobrovoljnih priloga, donacija i poklona (u novcu ili naturi), finansijskih subvencija, ostavina, kamata na uloge, zakupnine, dividendi

i na drugi zakonom dozvoljeni način – navedena imovina služi da bi se vršile aktivnosti kojima se ostvaruju ciljevi utvrđeni njihovim statutima odnosno internim aktima. Pored tih aktivnosti, OCD mogu neposredno obavljati i privrednu ili drugu delatnost kojom se stiče dobit u skladu sa zakonom predviđenim uslovima (delatnost manjeg obima a koja je predviđena statutom odnosno u skladu je sa statutarnim ciljevima).

Dakle, i u smislu obavljanja nedobitnih ali i dobitnih aktivnosti, OCD mogu i najčešće i jesu učesnici pravnog prometa pa njihova delatnost može pretpostavljati preduzimanje određenih pravnih i faktičkih radnji usled kojih nastaju određena prava i obaveze za OCD npr. u smislu njihovih prava kao korisnika finansijskih usluga koje pružaju banke kao i radi učestvovanja u platnom prometu u skladu sa propisima koji se bave platnim uslugama.

Na sličan način, iako nisu obveznici Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („**ZSPNFT**“), OCD predstavljaju stranke koje vrše transakcije ili uspostavljaju poslovni odnos sa obveznikom (npr. banka, platne institucije itd.) pa se u skladu sa tim na OCD kao stranke od strane obveznika primenjuju radnje i mere za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma kao što je recimo poznavanje stranke i praćenje njenog poslovanja i to pre, u toku i nakon vršenja transakcije ili uspostavljanja poslovnog odnosa (otvaranje tekućeg računa, vršenje platnih transakcija itd.).

Za razliku od ZSPNFT koji OCD ne definiše kao obveznike, Zakon o centralnoj evidenciji stvarnih vlasnika („**ZCESV**“) koji uređuje uspostavljanje, sadržinu, osnove evidentiranja i način vođenja Centralne evidencije stvarnih vlasnika pravnih lica („**Centralna evidencija**“) pored primene na privredna društva, između ostalog predviđa primenu i na poslovna udruženja i udruženja (osim političkih stranaka, sindikata, sportskih organizacija i udruženja, crkava i verskih zajednica) kao i na fondacije i zadužbine.

Dakle, iako OCD predstavljaju dobrovoljne i nedobitne organizacije koje se osnivaju radi ostvarivanja i unapređenja određenog zajedničkog ili opšteg cilja i interesa, to ne znači da imaju manje obaveza odnosno zahteva koje proizlaze iz važećih propisa. Naprotiv, zahtevi koji se postavljaju pred OCD u smislu sprovođenja njihovih aktivnosti odnosno ostvarenja njihovih ciljeva, upravo zbog posebnosti njihove uloge i nedovoljno jasnih i određenih propisa ali i nepoznavanja istih od strane lica koja te propise primenjuju OCD mogu nametnuti još i „veći teret“ nego da je u pitanju neko pravno lice koje se bavi privrednom delatnošću.

Imajući u vidu gorenavedeno, cilj ovog vodiča nije da predstavi smernice i savete za OCD kao korisnike svih mogućih finansijskih usluga odnosno sve direktne i indirektno obaveze koje OCD mogu imati kao subjekti na koje se odnose propisi u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma kao i evidencije stvarnih vlasnika –

takav poduhvat bi svakako bio preobiman i gotovo neizvodiv. Stoga, cilj ovog vodiča jeste da najpre skrene pažnju na značaj propisa u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma za obavljanje delatnosti OCD kao i da pruži praktične savete za postupanje u situacijama sa kojima se OCD najčešće susreću a to su, pre svega, otvaranje tekućih računa, sprovođenje radnji i mera poznavanja i praćenja stranke od strane obveznika, utvrđivanja i provera identiteta stranke kao i utvrđivanja stvarnog vlasnika OCD kao stranke.

Pored toga, u vodiču ćemo predstaviti i određene preporuke koji se odnose na ostvarivanje zaštite prava i interesa OCD kao korisnika finansijskih usluga.

Informacije u ovom dokumentu ne predstavljaju pravni savet o bilo kom konkretnom pitanju i date su samo u opšte informativne svrhe imajući u vidu stanje zakonodavstva na dan izdavanja vodiča. Za bilo koju pomoć u smislu ostvarivanja na zakonu zasnovanih prava i interesa od strane OCD, savetujemo obraćanje za pomoć u vezi sa konkretnom situacijom stručnom licu iz banke ili advokatu.

II. Značaj propisa u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma za obavljanje delatnosti OCD

I 1) Uvod

Pranje novca i finansiranja terorizma predstavljaju oblike organizovanih kriminalnih aktivnosti koji su rizik za sve države i društva širom sveta. Element inostranosti je veoma izražen, ne samo što se modaliteti vršenja krivičnih dela prenose iz jedne sredine u drugu, već i zbog povezanosti različitih OCD sa pojedinim delovima državnih struktura. OCD nažalost mogu da budu zloupotrebene i za pranje novca i za finansiranje terorizma, kao i mnoge druge organizacije i društvene delatnosti.

Iako OCD nisu obveznici prema ZSPNFT, ipak prema preporukama FATF-a („*Financial Action Task Force on Money Laundering*“)^[1] one spadaju u red entiteta za koje postoji ocena da imaju povišeni nivo rizika od pranja novca i finansiranja terorizma. Stoga OCD moraju uložiti značajne napore kako bi izbegli zloupotrebu svojih struktura za sprovođenje pranja novca i finansiranja terorizma.

[1] Radna grupa za finansijske mere u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma odnosno FATF („*Financial Action Task Force on Money Laundering*“) je međuvladina organizacija osnovana 1989. godine od strane država G7, sa ciljem da razvije politike za borbu protiv pranja novca, a kasnije je mandat FATF proširen i na sprečavanje finansiranja terorizma sa ciljem uspostavljanja standarda i promocije efikasne implementacije pravnih, institucionalnih i operativnih mera za suzbijanje pranja novca, finansiranja terorizma i drugih pretnji stabilnosti međunarodnog finansijskog sistema.

Da bismo razumeli koja je razlika između ovih dela, a posebno imajući u vidu ulogu OCD, bitno je da se najpre napomene da iza pomenutih različitih krivičnih dela stoje različiti motivi – kod pranja novca je motiv uvek da se imovina i novac stečeni vršenjem krivičnih dela prikažu kao legalno stečeni dok kod finansiranja terorizma, motivi mogu, pored kriminalnih, da budu politički, verski, humanitarni i dr.^[2]

Značajna razlika je i da za finansiranje terorizma nisu potrebne velike sume novca, jer se sa malim iznosima mogu organizovati terorističke akcije koje mogu da izazovu ogromnu, nesrazmernu štetu životu i zdravlju ljudi, životinja, i materijalnim dobrima. Za pranje novca, su ipak potrebne značajnije sume novca koje variraju, u zavisnosti od ekonomske razvijenosti društva, porekla novca, odnosno krivičnih dela koja su prethodila.

2) Međunarodni standardi u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma

Radna grupa za finansijske mere u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma odnosno FATF („*Financial Action Task Force on Money Laundering*“) je međuvladina organizacija osnovana 1989. godine od strane država G7, sa ciljem da razvije politike za borbu protiv pranja novca, a kasnije je mandat FATF proširen i na sprečavanje finansiranja terorizma sa ciljem uspostavljanja standarda i promocije efikasne implementacije pravnih, institucionalnih i operativnih mera za suzbijanje pranja novca, finansiranja terorizma i drugih pretnji stabilnosti međunarodnog finansijskog sistema.

Preporuke koje izdaje FATF su međunarodno prihvaćeni globalni standardi u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma: povećavaju transparentnost i omogućavaju zemljama da uspešno preduzmu mere protiv nezakonitog korišćenja svog finansijskog sistema.

U svojoj preporuci br. 8 FATF se bavi tzv. neprofitnim organizacijama odnosno OCD te navodi da države treba da preispitaju adekvatnost zakona i uredaba koje se odnose na pravna lica koja mogu biti zloupotrebljena za finansiranje terorizma jer su OCD u tom pogledu posebno ranjive i države treba da se postaraju i obezbede da te organizacije ne mogu biti zloupotrebjene (od strane terorističkih organizacija, radi korišćenja legitimnih pravnih lica kao kanala za finansiranje terorizma, kao sredstvo za prikrivanje ili maskiranje preusmeravanja novčanih sredstava koja su inače opredeljena za zakonite ciljeve u korist terorističkih organizacija).

[2] U praksi se dešavalo da se prikupljao novac za humanitarne akcije, obrazovanje, razvojne projekte, a da je deo novca potom usmeravan za finansiranje terorizma - <https://www.sandzakdanas.rs/archive/799>

FATF je u obrazloženju preporuke u vezi sa položajem OCD naveo da ove organizacije igraju važnu ulogu u svetskoj ekonomiji, kao i u nacionalnim ekonomijama i društvenom uređenju ali da je međunarodna kampanja protiv finansiranja terorizma pokazala da teroristi i terorističke organizacije u izvesnoj meri koriste OCD za prikupljanje i premeštanje sredstava, pružanje logističke podrške, podsticanje regrutovanja terorista ili se na drugi način podržavaju terorističke organizacije i operacije.

Ovakva zloupotreba ne samo da olakšava terorističke aktivnosti, već i podriiva poverenje donatora i ugrožava sam integritet OCD pa je stoga zaštita sektora od ovakvog vida zloupotrebe neophodan korak za očuvanje integriteta nevladinih organizacija.

Upravo je mogućnost zloupotrebe OCD koja se dešavala u prošlosti i danas od strane terorističkih organizacija dovela do izraženijih zahteva od zemalja da usvoje mere zaštite od zloupotrebe te da identifikuju i preduzmu efikasne mere protiv onih OCD koje eksploatišu ili aktivno podržavaju teroriste ili terorističke organizacije.

Ideja koja stoji iza preporuke br. 8 FATF^[3], ali i svih međunarodnih standarda koji se kroz ZSPNFT i ostale relevantne propise primenjuju i u Republici Srbiji, jeste podizanje stepena zaštite OCD od mogućih zloupotreba njihovih struktura za finansiranje terorizma ili pranje novca na način koji neće ometati ili obeshrabriti legitimne dobrotvorne aktivnosti. Naime, u meri u kojoj je to razumno moguće, treba obezbediti da se izbegne bilo kakav negativan uticaj na nevine i legitimne korisnike dobrotvorne aktivnosti OCD, što se može postići podizanjem nivoa transparentnosti postupanja i aktivnosti OCD i jačanja zaštite ali i poverenja u OCD širom donatorske zajednice i u široj javnosti. S tim u vezi, sve zemlje čiji se propisi mogu smatrati usklađenim sa međunarodnim standardima u oblasti SPNFT, a u njih spada i Republika Srbija^[4], su usvojile odgovarajuće propise i adekvatne i primerene mere kako bi kako bi obezbedile adekvatan nivo poznavanja i praćenja OCD^[5], čime dokazuju da su u meri u kojoj je to moguće obezbedile sprečavanje zloupotreba ovih organizacija sa ciljeve koji su suprotni njihovoj svrsi.

Neke od mera koje bi zemlje trebalo da preduzmu kako bi zaštitile OCD od zloupotrebe finansiranja terorizma jesu uvođenje jasnih politika za promovisanje transparentnosti, integriteta i poverenja javnosti u upravljanje OCD, podsticanje programa informisanja kako bi podigle svest u OCD o ranjivosti OCD na zloupotrebu terorizma i rizike finansiranja terorizma, podsticanje na obavljanje transakcija putem uređenih finansijskih tokova, gde god je to izvodljivo, imajući u vidu različite kapacitete finansijskih sektora itd.

[3] <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/BPP-combating-abuse-non-profit-organisations.pdf>

[4] Podsećanja radi, nakon što je FATF u februaru 2018. godine identifikovao Republiku Srbiju kao jurisdikciju s nedostacima u sistemu borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma, na sednici ovog tela održanoj 21.6.2019. godine doneta je odluka da Srbija bude skinuta sa ove liste.

[5] <http://www.apml.gov.rs/latinica/nacionalna-procena-rizika-1000000259>

U praksi, zemlje treba da budu u stanju da pokažu da se adekvatni standardi primenjuju na OCD, kao i da se na pravilan način pristupa poznavanju i praćenju ovih entiteta u cilju mitigacije rizika od pranja novca i finansiranja terorizma. U skladu sa tim OCD treba da uredno poseduju informacije o: (1) svrsi i ciljevima svojih aktivnosti; i (2) identitetu lica koje poseduje, i/ili kontroliše, i/ili obezbeđuje sredstva i/ili u značajnoj meri utiče na aktivnosti OCD, uključujući rukovodioce višeg nivoa, i/ili članove odbora i poverenike.

Stoga OCD treba da izdaju godišnje finansijske izveštaje koji daju detaljne preglede prihoda i rashoda, ujedno treba da imaju definisane i implementirane odgovarajuće kontrole kako bi osigurale da se sva sredstva u potpunosti obračunavaju i troše na način koji je u skladu sa svrhom i ciljevima prezentovanih planova aktivnosti. Pored toga OCD treba da ulože sve napore da potvrde identitet i status svojih korisnika i pridruženih OCD te da su u stanju u svakom momentu da dokumentuju identitet svojih značajnih donatora uz puno uvažavanje poštovanja poverljivosti donatora (osim kada zbog provera ili obveznika ZSPNFT ili nadležnih državnih organa o predmetnom moraju pružiti informacije o tome). Navedene mere bi trebalo da budu jasno uređene internim aktima OCD-a.

Iako bi bilo poželjno da se sve navedene mere, pa i one koje sadrže propisi u Republici Srbiji, sprovode prema OCD tako da ne ometaju odnosno da ne obeshrabruju legitimne dobrotvorne aktivnosti te da se izbegne bilo kakav negativan uticaj na legitimne OCD, činjenica je da je veliki broj zakona i podzakonskih propisa koji je usvojen u poslednjih nekoliko godina u oblasti SPNFT, doveo do dodatnog opterećenja i teškoća u aktivnostima OCD a posebno onih koji na bilo koji način imaju veze sa sprovođenjem procedura koje propisuju ZSPNFT kao i ZCESV.

III. OCD kao korisnici određenih finansijskih usluga

1) Uspostavljanje poslovnog odnosa između banke kao obveznika ZSPNFT i OCD kao stranke – otvaranje računa

Član 4. ZSPNFT sadrži pobrojane obveznike zakona odnosno one subjekte koji su dužni da primenjuju radnje i mere za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma (npr. banke, društva za upravljanje investicionim fondovima, društva za reviziju, lica koja se bave pružanjem računovodstvenih usluga itd.).

S druge strane, ZSPNFT propisuje da je stranka fizičko lice, preduzetnik, pravno lice, lice stranog prava i lice građanskog prava koje vrši transakciju ili uspostavlja poslovni odnos sa obveznikom.

Radnje i mere za sprečavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma preduzimaju se od strane obveznika pre, u toku i nakon vršenja transakcije ili uspostavljanja poslovnog odnosa^[6] i one, između ostalog, obuhvataju:

[6] Navedene radnje i mere zakona obveznik ZSPNFT vrši:

- 1) pri uspostavljanju poslovnog odnosa sa strankom;
- 2) pri vršenju transakcije u iznosu od 15.000 evra ili više u dinarskoj protivvrednosti, po zvaničnom srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan izvršenja transakcije (u daljem tekstu: u dinarskoj protivvrednosti), bez obzira na to da li se radi o jednoj ili više međusobno povezanih transakcija, u slučaju kada poslovni odnos nije uspostavljen;
- 3) pri prenosu novčanih sredstava u iznosu višem od 1.000 evra ili dinarskoj protivvrednosti tog iznosa, bez obzira na to da li se radi o jednoj ili više međusobno povezanih transakcija, u slučaju kada poslovni odnos nije uspostavljen;
- 4) kada u vezi sa strankom ili transakcijom postoje osnovi sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma;
- 5) kada postoji sumnja u istinitost ili verodostojnost pribavljenih podataka o stranci i stvarnom vlasniku.

- 1) poznavanje stranke i praćenje njenog poslovanja;
- 2) dostavljanje informacija, podataka i dokumentacije Upravi za sprečavanje pranja novca;
- 3) izradu spiska pokazatelja (indikatora) za prepoznavanje lica i transakcija za koje postoje osnovi sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma;
- 4) obezbeđivanje redovne unutrašnje kontrole izvršavanja obaveza ZSPNFT, kao i interne revizije ako je to u skladu sa obimom i prirodom poslovanja obveznika;
- 5) vođenje evidencija, zaštitu i čuvanje podataka iz tih evidencija itd;
- 6) izvršavanje drugih radnji i mera na osnovu ZSPNFT.

U konkretnom slučaju, OCD se u svom obavljanju delatnosti najčešće susreću sa poslovnim bankama kao obveznicima ZSPNFT a prvi susret predstavlja zapravo uspostavljanje poslovne saradnje između OCD i banke što je najčešće otvaranje tekućeg računa ali i ažuriranje podataka tokom trajanja poslovne saradnje.

Naime, banka kao obveznik ZSPNFT je dužna da preduzme radnje i mere poznavanja i praćenja stranke odnosno OCD te da u tom smislu:

- 1) **utvrdi identitet stranke** i da isti proveri na osnovu dokumenata, podataka ili informacija pribavljenih iz pouzdanih i verodostojnih izvora ili putem sredstava elektronske identifikacije;
- 2) **utvrdi identitet stvarnog vlasnika stranke** i proveri njegov identitet;
- 3) **pribavi i proceni informaciju o svrsi i nameni poslovnog odnosa** ili transakcije;
- 4) **pribavi i proceni verodostojnost informacija o poreklu imovine** koja je ili će biti predmet poslovnog odnosa, odnosno transakcije, u skladu sa procenom rizika;
- 5) **redovno prati poslovanje i proverava usklađenost aktivnosti stranke** sa prirodom poslovnog odnosa i uobičajenim obimom i vrstom poslovanja stranke.

2) Utvrđivanje identiteta OCD kao stranke

Banka tokom procedure otvaranja računa utvrđuje i proverava identitet stranke odnosno OCD pribavljanjem podataka o OCD iz Rešenja o upisu u registar kod nadležnog organa ili Izvod iz registra kod nadležnog Organa za entitet koji otvara račun (u daljem tekstu Izvod iz registra) – original ili overena kopija a datum izdavanja originalnog dokumenta ne sme biti stariji od tri meseca.

Banka tokom procedura otvaranja računa utvrđuje i proverava identitet zakonskog zastupnika OCD pribavljanjem podataka i to tako što će izvršiti uvid u Izvod iz registra i uvidom u lični dokument zakonskog zastupnika^[7] uz obavezno prisustvo lica čija se

[7] Banka je dužna da pribavi kopiju, odnosno očitani izvod ličnog dokumenta tog lica. Kopijom, odnosno očitanim izvodom ličnog dokumenta iz ovog stava smatra se i digitalizovani dokument odnosno i na osnovu kvalifikovanog elektronskog sertifikata stranke, izdatog od strane sertifikacionog tela sa sedištem u Republici

identifikacija vrši (ako iz tog dokumenta nije moguće pribaviti sve propisane podatke, podaci koji nedostaju pribavljaju se iz druge službene isprave).

Ukoliko OCD uspostavlja ili vodi poslovni odnos preko punomoćnika, banka će pored identiteta stranke, utvrdi i proveriti identitet punomoćnika i zakonskog zastupnika a takođe će zatražiti overeno pismeno ovlašćenje (punomoćje), ili druge javne isprave kojim se dokazuje svojstvo zakonskog zastupnika. Ako iz tog dokumenta nije moguće pribaviti propisane podatke, podaci koji nedostaju pribavljaju se iz druge službene isprave, čiju kopiju obveznik čuva u skladu sa zakonom.

U slučaju da banka prilikom utvrđivanja i provere identiteta stranke posumnja u istinitost prikupljenih podataka ili verodostojnost isprava iz kojih su podaci pribavljeni, dužna je da od stranke pribavi pismenu izjavu o istinitosti i verodostojnosti podataka i isprava.

Što se tiče konkretno OCD kao pravnih lica, ona se u smislu ZSPNFT smatraju licima građanskog prava, te je banka tokom poslovnog odnosa dužna da izvrši utvrđivanje i proveru identiteta lica građanskog prava i to tako što će da:

- » utvrdi i proveriti identitet lica ovlašćenog za zastupanje;
- » pribavi pismeno ovlašćenje za zastupanje;
- » pribavi sledeće podatke (*ime i prezime, datum i mesto rođenja, prebivalište ili boravište, JMBG zastupnika, punomoćnika ili prokuriste koji u ime i za račun stranke – pravnog lica, lica stranog prava, preduzetnika, trasta ili lica građanskog prava uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakciju, kao i vrstu i broj ličnog dokumenta, datum i mesto izdavanja kao i naziv lica građanskog prava*).

Slično kao i u slučaju utvrđivanja identiteta zakonskog zastupnika odnosno punomoćnika, ukoliko banka posumnja u istinitost pribavljenih podataka ili verodostojnost predstavljene dokumentacije, dužna je da o tome pribavi pismenu izjavu lica ovlašćenog za zastupanje.

3) Utvrđivanje stvarnog vlasnika OCD kao stranke

Kao što smo naveli, pored toga što je dužna da utvrdi identitet samog OCD odnosno njegovog zakonskog zastupnika ili punomoćnika, banka je takođe dužna da utvrdi identitet stvarnog vlasnika stranke koja je pravno lice ili lice stranog prava.

Srbiji, odnosno stranog elektronskog sertifikata koji je ravnopravan sa domaćim, u skladu sa zakonom kojim je uređeno elektronsko poslovanje i elektronski potpis.

ZSPNFT propisuje da je stvarni vlasnik pravnog lica/OCD:

- » fizičko lice, koje je posredno ili neposredno imalac 25% ili više poslovnog udela, akcija, prava glasa ili drugih prava, na osnovu kojih učestvuje u upravljanju pravnim licem, odnosno učestvuje u kapitalu pravnog lica sa 25% ili više udela, odnosno **fizičko lice koje posredno ili neposredno ima preovlađujući uticaj na vođenje poslova i donošenje odluka;**
- » **fizičko lice, koje OCD posredno obezbedi ili obezbeđuje sredstva i po tom osnovu ima pravo da bitno utiče na donošenje odluka organa upravljanja OCD prilikom odlučivanja o finansiranju i poslovanju.**

Uprava za sprečavanje pranja novca je radi olakšanog utvrđivanja stvarnih vlasnika donela i Smernice za utvrđivanje stvarnog vlasnika stranke i smernice za evidentiranje stvarnog vlasnika registrovanog subjekta u Centralnu evidenciju u kojima su data uputstva obveznicima za utvrđivanje i proveru identiteta stvarnih vlasnika a radi ujednačene primene ZSPNFT.^[8]

Banka je dužna da utvrdi identitet stvarnog vlasnika stranke koja je pravno lice ili lice stranog prava te da pribavi podatke o poslovnom imenu stranke i ostalim relevantnim podacima kao i ime, prezime, datum i mesto rođenja i prebivalište ili boravište stvarnog vlasnika stranke.

Navedene podatke, banka pribavlja uvidom u original ili overenu kopiju dokumentacije iz registra koji vodi nadležni organ države sedišta stranke, koja ne sme biti starija od šest meseci od dana izdavanja. Podaci se mogu pribaviti i neposrednim uvidom u zvanični javni registar ali i uvidom u digitalizovani dokument.

Ako iz zvaničnog javnog registra, odnosno registra koji vodi nadležni organ države sedišta, nije moguće pribaviti sve podatke o stvarnom vlasniku stranke, banka je kao obveznik ZSPNFT dužna da podatke koji nedostaju pribavi iz originalnog dokumenta ili overene kopije dokumenta ili druge poslovne dokumentacije, koju mu dostavlja zastupnik, prokurista ili punomoćnik stranke. Podatke koje iz objektivnih razloga nije moguće pribaviti banka može pribaviti i uvidom u komercijalne ili druge dostupne baze i izvore podataka ili iz pismene izjave zastupnika, prokuriste ili punomoćnika i stvarnog vlasnika stranke (ovo poslednje tek kada se iscrpe prethodno navedene mogućnosti utvrđivanja stvarnog vlasnika).

U slučaju da banka, uprkos preduzimanju svih radnji propisanih ovim članom nije u mogućnosti da utvrdi stvarnog vlasnika, dužna je da utvrdi identitet jednog ili više fizičkih lica koja obavljaju funkciju najvišeg rukovodstva u stranci.

[8] http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/2479_1_smernice-stvarni-vlasnik-i-evidentiranje-SV-u-CE.pdf

4) Dokumentacija potrebna za otvaranje deviznih i dinarskih računa

Imajući u vidu gorenavedne odredbe ZSPNFT kao i druge primenjive propise u vezi sa uspostavljanjem poslovnog odnosa a posebno u vezi sa otvaranjem deviznih i dinarskih računa od strane OCD, u stavku dostavljamo preglednu listu potrebne dokumentacije koja je banci potrebna prilikom otvaranja računa u skladu sa propisima:

1. **Rešenje o upisu u registar kod nadležnog organa ili izvod iz registra kod nadležnog organa za subjekat/OCD koji otvara račun^[9]** (original/overena kopija) - datum izdavanja originalnog dokumenta ne sme biti stariji od tri meseca.^[10]
2. **Statut/Akt nadležnog organa o osnivanju subjekta/OCD** (original/overena kopija) – ako za njega registrovanje nije propisano i ako se osniva neposredno na osnovu zakona, što se dokumentuje odgovarajućim izvodom iz zakona.
3. **Obaveštenje organa nadležnog za poslove statistike o razvrstavanju po delatnostima** (original/overena kopija) – ukoliko subjekt/OCD nije registrovan u APR, a ukoliko jeste ovaj podatak o matičnom broju je već prisutan u dokumentu pod rednim brojem.
4. **Dokument nadležnog organa koji sadrži poreski identifikacioni broj** – PIB podnosioca zahteva (original/overena fotokopija) – ukoliko subjekt/OCD nije registrovan u APR, a ukoliko jeste ovaj podatak o PIB-u je već prisutan u dokumentu pod rednim brojem.
5. **Obrazac overenih potpisa lica ovlašćenih za zastupanje** (original/overena kopija) – koje je overio nadležni organ ukoliko se dokumentacija ne potpisuje u prostorijama banke, dok formular obezbeđuje banka.
6. **Akt o imenovanju lica ovlašćenih za zastupanje.**
7. **Dokumenta izdata ili overena od strane nadležnog organa, odnosno poslovni dokument iz kojeg se može ustanoviti stvarni vlasnik** subjekt/OCD (original na uvid ili overena fotokopija od strane nadležnog organa) – dokument ne sme biti stariji od šest meseci.^[11]

[9] Ukoliko je subjekt/OCD koji otvara račun iz inostranstva rešenje o upisu u registar kod nadležnog organa mora biti pridodat i overeni prevod na srpski jezik i ovaj dokument se dostavlja banci najmanje jednom godišnje.

[10] Ukoliko je podatak dostupan na zvaničnim registrima kojima banka ima pristup, nije potrebno dostavljati dokumentaciju, već će banka izvršiti neposredan uvid.

[11] Stvarni vlasnik se može utvrditi iz osnivačkog akta, statuta, Rešenja Agencije za privredne registre (ako ne postoji složenija struktura za ustanovljavanje stvarnog vlasnika npr. u izvodu iz registra su navedena 1-najviše 4 fizička lica koji su vlasnici entiteta), izvoda Centralnog registra hartija od vrednosti ili statusne dokumentacije entiteta – njegovih vlasnika i poslovne dokumentacije.

8. **Ukoliko se račun otvara za udruženja/fondacije/sportska udruženja/sindikate** potrebno je dostaviti i izjavu o licima koji upravljaju društvom u skladu sa statutom.
9. **Registracija u Centralnoj evidenciji stvarnih vlasnika** (izuzetak su sportska udruženja)

U praksi banaka se takođe zahtevaju i sledeći dokumenti koji stranke odnosno OCD treba da popune i potom predaju banci (najčešće su u pitanju dokumenti/obraci banke):

- » Zahtev za otvaranje platnog računa;
- » Izjava stranke o tome da je primio brošuru Agencije za osiguranje depozita;
- » Ugovor o otvaranju i vođenju dinarskog platnog računa;
- » Ugovor o otvaranju i vođenju deviznog platnog računa;
- » Karton deponovanih potpisa za dinarski platni račun;
- » Karton deponovanih potpisa za devizni platni račun.

IV. OCD kao subjekti na koje se odnose propisi u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma kao i evidencije stvarnih vlasnika

Kao što smo pomenuli, za razliku od ZSPNFT koji OCD ne definiše kao obveznike, ZCESV između ostalog predviđa primenu odredbi koje se tiču obaveze utvrđivanja stvarnih vlasnika i na poslovna udruženja i udruženja (osim političkih stranaka, sindikata, sportskih organizacija i udruženja, crkava i verskih zajednica) kao i na fondacije i zadužbine, dakle na sve one entitete koji zapravo jesu organizacije civilnog društva.

Centralna evidencija je javna, jedinstvena, centralna, elektronska baza podataka o fizičkim licima – stvarnim vlasnicima pravnih lica i drugih subjekata registrovanih u Republici Srbiji („**registrovani subjekti**“). Krajnji rok za registrovane subjekte koji do sada nisu evidentirali stvarne vlasnike je istekao 31.1.2020. godine ali bez obzira na taj rok, registrovani subjekti imaju obavezu ažuriranja evidencije u slučaju bilo kojih promena.

Prema ZCESV stvarni vlasnik je uvek fizičko lice koje u krajnjoj liniji poseduje ili kontroliše pravno lice ili drugo lice stranog prava. Izuzetno, ako nije moguće odrediti fizičko lice na način kako je to propisano, stvarni vlasnik je fizičko lice koje je registrovano za zastupanje, odnosno lice koje je registrovano kao član organa tog subjekta.

Kako se istovremeno sa evidentiranjem vrši i objavljivanje podataka, podaci o stvarnom vlasniku registrovanog subjekta proizvode pravno dejstvo prema trećim licima narednog dana od dana objavljivanja tih podataka u Centralnoj evidenciji stvarnih vlasnika.

Prema ZCEV, navedenu obavezu evidentiranja ima:

- » **Novoosnovani privredni subjekat**, u zakonskom roku od dana registracije^[12],
- » **registrovani privredni subjekat, u zakonskom roku od dana promene vlasničke strukture ili članova organa registrovanog subjekta.**^[13]

Pored obaveze evidentiranja odnosno ažuriranje stvarnog vlasnika, OCD kao i ostali registrovani subjekti imaju obavezu da imaju i čuvaju odgovarajuće, tačne i ažurne podatke i dokumenta na osnovu kojih se određuje stvarni vlasnik i to deset godina od dana evidentiranja podataka o stvarnom vlasniku i da o istome čuvaju dokumenta u arhivi OCD-a najmanje 10 godina od prestanka osnova za postojanje. Takođe, OCD je kao registrovani subjekt je dužan da na zahtev nadležnog državnog organa učini dostupnim i dostavi podatke i dokumenta.

Ono što predstavlja olakšavajuću okolnost za OCD kao registrovane subjekte jeste činjenica da je u pitanju praktično ista ili vrlo slična dokumentacija onoj koja im je bila potrebna za otvaranje računa u poslovnoj banci odnosno dokumenti koje im je banka tražila tokom utvrđivanja stvarnog vlasnika u postupku otvaranja računa.

U tom smislu treba napomenuti da je banka svakako dužna da preduzme razumne mere da proveri identitet stvarnog vlasnika stranke, tako da **u svakom trenutku zna vlasničku i upravljačku strukturu stranke i da zna ko su stvarni vlasnici stranke.** Čak i u slučaju kada banka određene podatke o stvarnom vlasniku stranke pribavlja iz Centralne evidencije banka se time ne oslobađa obaveze preduzimanja radnji i mera za utvrđivanje stvarnog vlasnika iz ovog zakona koje je dužan da sprovede na osnovu procene rizika stranke (pa zato banke, bez obzira na stanje u Centralnoj evidenciji uvek zahtevaju dodatnu dokumentaciju u vezi sa utvrđivanjem stvarnog vlasnika), a u slučaju da je pregledom dokumentacije OCD-a ustanovila razliku u evidentiranim stvarnim vlasnicima u Centralnoj evidenciji, ima obavezu saglasno Smernicama da uputi OCD da sprovede usklađivanje podataka o stvarnom vlasniku u Centralnoj evidenciji.

Imajući u vidu gorenavedene obaveze OCD, ipak moramo napomenuti da, iako evidentiranje stvarnih vlasnika u Centralnu evidencijuzapravo ne zahteva (fizičko ili

[12] Prema trenutno važećim propisima trenutno je rok najkasnije 15 dana od dana registracije

[13] Prema trenutno važećim propisima trenutno je rok **najkasnije 15 dana od dana promene vlasničke strukture ili članova organa registrovanog subjekta.**

elektronsko) podnošenje dokumenata već samo podataka o tome ko je stvarni vlasnik, zakonska obaveza svih OCD kao obveznika ZCESV je da se svi dokumenti u vezi sa stvarnim vlasnicima OCD kao registrovanog subjekta moraju čuvati od strane OCD. Ovo predstavlja vrlo važnu obavezu posebno imajući u vidu proveru da li je registrovani subjekat evidentirao tačne podatke i da li propisno čuva dokumentaciju vrše nadležni državni organi.

Dodatno, Narodna banka Srbije predmetnu kontrolu sprovodi kod banaka i drugih obveznika nad kojima ima nadležnost, a i same banke takođe imaju obavezu da proveravaju prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa da li su evidentirani stvarni vlasnici u Centralnoj evidenciji usklađeni sa stvarnim vlasnicima utvrđenim uvidom u dokumenta koji OCD dostavlja poslovnoj banci prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa ili drugog razloga za dostavljanje podataka o stvarnim vlasnicima. Moramo takođe napomenuti da su banke, ali i drugi obveznici, dužne da upute OCD da usklade podatke o stvarnim vlasnicima u Centralnoj evidenciji sa onim koji su utvrđeni od strane poslovne banke/drugog obveznika.

U tom smislu, a što se tiče kaznenih postupaka za eventualne propuste, Agencija za privredne registre kontinuirano podnosi zahteve za pokretanje prekršajnog postupka protiv novoosnovanih pravnih lica i njihovih zastupnika, ukoliko u zakonskom roku od osnivanja ne izvrše obavezu evidentiranja stvarnog vlasnika. Takođe, i ostali nadležni državni organi mogu podneti zahtev za pokretanje prekršajnog postupka protiv tih pravnih lica i njihovih zastupnika ako u toku nadzora poslovanja privrednog subjekta utvrde da je evidentiran pogrešan podatak o stvarnom vlasniku ili registrovani subjekat nema, odnosno ne čuva odgovarajuće, tačne i ažurne podatke i dokumenta na osnovu kojih je evidentirao stvarnog vlasnika.

Na kraju, o značaj primene ovog propisa govori i činjenica da je ZCESV propisao krivičnu odgovornost za lice koje u nameri da prikrije stvarnog vlasnika Registrovanog subjekta, u Centralnu evidenciju ne upiše podatke o stvarnom vlasniku Registrovanog subjekta, upiše neistinit podatak o stvarnom vlasniku Registrovanog subjekta kao istinit, promeni ili izbriše istinit podatak o stvarnom vlasniku Registrovanog subjekta, i to sa propisanim kaznom zatvora od tri meseca do pet godina.

V. Ostvarivanje zaštite prava i interesa OCD kao korisnika finansijskih usluga

Svi korisnici finansijskih usluga pa i OCD, radi ostvarivanja i zaštite svojih prava imaju procesna prava u slučaju da se npr. banka ili neki drugi davalac finansijske usluge ne pridržava odredba zakona, drugih propisa kojima se uređuju ove usluge, opštih uslova poslovanja ili dobrih poslovnih običaja koji se odnose na te usluge ili obaveze iz ugovora zaključenog s korisnikom i to kako sledi:

PRAVO NA PRIGOVOR DAVAOCU FINANSIJSKIH USLUGA

- » prigovor se podnosi u roku od 60 dana od kada je saznao da je učinjena povreda njegovog prava ili pravnog interesa,
- » davalac finansijskih usluga je dužan da u pismenoj formi podnosiocu prigovora dostavi jasan i razumljiv odgovor na prigovor najkasnije u roku od 15 dana od dana prijema prigovora,
- » davalac finansijskih usluga je dužan da u obaveštenju jasno i razumljivo navede razloge zbog kojih nije mogao da dostavi odgovor u roku od 15 dana od dana prijema prigovora, kao i krajnji rok za davanje odgovora.

PRAVO NA PRITUŽBU NARODNOJ BANCII SRBIJE

- » u slučaju da je OCD nezadovoljna odgovorom na prigovor ili mu taj odgovor nije dostavljen u roku iz tog člana - podnosilac prigovora može, pre pokretanja sudskog spora, Narodnoj bancii Srbije podneti pritužbu, u pismenoj formi, ako smatra da se davalac finansijskih usluga ne pridržava zakonskih odredbi, opštih uslova poslovanja ili dobrih poslovnih običaja koji se odnose na te usluge ili obaveza iz zaključenog ugovora
- » podnosilac prigovora može podneti pritužbu Narodnoj bancii Srbije u slučaju povrede odredbi iz Zakona o platnim uslugama u roku od šest meseci od dana prijema odgovora na prigovor

- » Narodna banka Srbije može od tog pružaoca finansijske usluge zahtevati dodatna izjašnjenja, odnosno dostavljanje odgovarajućih dokaza u roku koji odredi u svom zahtevu – u slučaju neizjašnjenja Narodna banka Srbije može, bez obzira na dalje postupanje po pritužbi, rešenjem novčano kazniti ovog pružaoca usluga
- » Narodna banka Srbije obaveštava podnosioca pritužbe o nalazu po pritužbi u roku od tri meseca od dana prijema pritužbe, a u složenijim predmetima taj se rok može produžiti za još najviše tri meseca, o čemu je Narodna banka Srbije dužna da podnosioca pritužbe pismeno obavesti pre isteka prvobitnog roka.

VANSUDSKO REŠAVANJE SPORNOG ODNOSA

- » OCD kao podnosilac prigovora nezadovoljna odgovorom na prigovor ili mu taj odgovor nije dostavljen u propisanom roku, sporni odnos između podnosioca prigovora i davaoca finansijskih usluga može se rešiti u vansudskom postupku - postupku posredovanja.
- » nakon što se pokrene postupak posredovanja, korisnik više ne može podneti pritužbu, osim ako je ovo posredovanje okončano obustavom ili odustankom, a ako je pritužba već podneta - Narodna banka Srbije će zastati s postupanjem po pritužbi, odnosno obustaviti ovo postupanje ako je posredovanje okončano sporazumom.
- » strane u sporu mogu odlučiti da se inače besplatan, poverljiv i hitan postupak posredovanja sprovede pred Narodnom bankom Srbije ili drugim organom ili licem ovlašćenim za posredovanje uz propisanu naknadu
- » Postupak posredovanja može biti okončan pisanim sporazumom strana, obustavom ili odustankom.

MERE ZA OTKLANJANJE NEPRAVILNOSTI

- » ako se nalazom utvrdi da se davalac finansijskih usluga nije pridržavao odredaba zakona kojim se uređuju platne usluge, opštih uslova poslovanja ili dobrih poslovnih običaja koji se odnose na te usluge ili obaveza iz ugovora zaključenog s korisnikom - Narodna banka Srbije može doneti rešenje kojim davaocu finansijskih usluga nalaže da otkloni utvrđene nepravilnosti i da joj o tome dostavi dokaz u roku utvrđenim pomenutim rešenjem.
- » ako se rešenjem utvrdi da je pružalac platnih usluga učinio povredu odredaba zakona kojim se uređuju platne usluge, drugih propisa ili opštih uslova poslovanja kojima se uređuju platne usluge pružalac finansijske usluge Narodnoj banci Srbije ne dostavi dokaz da je otklonio nepravilnosti u roku utvrđenom tim rešenjem - Narodna banka Srbije donosi rešenje kojim ovom davaocu izriče novčanu kaznu.

PRAVO NA SUDSKU ZAŠTITU

- » bez obzira na sve gorenavedne mere i radnje, OCD u slučaju povrede njegovih prava uvek ima pravo da pokrene i vodi postupak pred nadležnim sudom radi ostvarivanje prava na sudsku zaštitu, u skladu sa zakonom.

VI. Određeni bitni propisi

U nastavku navodimo spisak nekih od zakona kao i podzakonih propisa u oblasti pružanja tzv. bankarskih usluga a koji su bitni za obavljanje delatnosti od strane OCD odnosno ostvarivanja i unapređenja određenog zajedničkog ili opšteg cilja i interesa radi kojih su osnovane.

Spisak predstavlja propise koji su važeći na dan izdavanja ovog vodiča sa internet stranicama gde su propisi javno dostupni.

1) ZAKONI

- » Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma^[14]
- » Zakon o centralnoj evidenciji stvarnih vlasnika^[15]
- » Zakon o platnim uslugama^[16]
- » Zakon o udruženjima^[17]
- » Zakon o zadužbinama i fondacijama^[18]
- »

2) POZAKONSKI PROPISI

- » Odluka o smernicama za primenu odredaba zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma za obveznike nad kojima Narodna banka Srbije vrši nadzor^[19]
- » Odluka o uslovima otvaranja i načinu vođenja računa rezidenata, kao i dinarskih i deviznih računa nerezidenata^[20]

[14] https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sprecavanju_pranja_novca_i_finansiranja_terorizma.html

[15] <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-centralnoj-evidenciji-stvarnih-vlasnika-rs.html>

[16] https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_platnim_uslugama.html

[17] https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_udruzenjima.html

[18] https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zaduzbinama_i_fondacijama.html

[19] <https://www.paragraf.rs/propisi/odluka-smernicama-o-sprecavanju-pranja-novca.html>

[20] https://www.paragraf.rs/propisi/odluka_o_uslovima_otvaranja_i_nacinu_vodjenja_deviznih_racuna_rezidenata_kao_i_dinarskih_i_deviznih_racuna_nerezidenata.html

- » Odluka o bližim uslovima i načinu otvaranja, vođenja i gašenja tekućih računa ^[21]
- » Smernice za utvrđivanje stvarnog vlasnika stranke i smernice za evidentiranje stvarnog vlasnika registrovanog subjekta u Centralnu evidenciju ^[22]
- » Odluka o prigovoru pravnog lica i postupanju banke po tom prigovoru

[21] https://www.paragraf.rs/propisi/odluka_o_blizim_uslovima_i_nacinu_otvaranja_vodjenja_i_gasjenja_tekucih_racuna.html

[22] http://www.apml.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/2479_1_smernice-stvarni-vlasnik-i-evidentiranje-SV-u-CE.pdf

